

Noch de markt noch de staat bevredigen op serieuze manier de behoeften aan onderwijs, gezondheidszorg of bestaansmiddelen van grote groepen mensen op deze wereld. Die domeinen die de publieke sfeer verwaarloost, worden overgelaten aan de huishoudelijke sfeer, die traditioneel aan ons, vrouwen, wordt opgedrongen. Naast de armoede of precare jobs die ons als eersten raken, gaat het hier om een belangrijk aspect van het kapitalistisch geweld tegen vrouwen. Geconfronteerd met een complex dagelijks leven organiseren groepen vrouwen zich om daaraan het hoofd te bieden. Het is in die context dat zowel in het noorden als in het zuiden, vrouwen projecten van solidaire economie ontwikkelen die niet enkel een alternatieve methode bieden om hun dagelijks leven te verlichten, maar zich ook inschrijven binnen een feministisch perspectief.

In brede zin duidt de term 'solidaire economie' het geheel van private economische initiatieven aan waarvan het doel niet het maken van winst is, maar de realisatie van een maatschappelijke meerwaarde, gericht op het collectief belang. De solidaire economie vinden we terug in uiteenlopende domeinen zoals de voeding (volkskantines, collectieve aankoopgroepen...), vorming (alfabetiseringscursussen, professionele vorming...), financiën en krediet (tontinesystemen en andere vormen van collectief krediet...) etcetera. Dit soort projecten ontwikkelen in het algemeen een nieuwe benadering van de arbeid, via een democratisch en gedecentraliseerd beheer, met respect voor het levensritme en de vrije tijd van elkeen en voor het milieu.

Een feministische logica

Ook al worden deze sociaal-economische ervaringen vaak opgeslorpt door het kapitalistisch systeem, hun belang bestaat in het experimenteren met alternatieve organisatievormen en arbeidsmethoden om in het alledaagse bestaan te voorzien binnen een beperkte gemeenschap. Ook al wordt daarbij het kapitalisme als zodanig niet in vraag gesteld. Maar door een logica op langere termijn te ontwikkelen met een meer globale en internationalistische visie kunnen projecten van solidaire economie ook bijdragen aan de radicale contestatie van het systeem als zodanig en aan de versterking van het verzet. Dat is de optiek van bepaalde projecten van en voor vrouwen. Ook al zijn het niet allemaal succesverhalen, ze moeten gesitueerd worden binnen een echte emancipatorische dynamiek zowel op lange als op korte termijn, op het lokale zowel als op het globale niveau.

Vrouwen die aan deze projecten deelnemen verschaffen zich op korte termijn middelen om hun ketens te breken. Ze herwinnen het vertrouwen in hun capaciteiten door bewust te worden van hun maatschappelijke functie die vaak wordt miskend binnen het enge huishoudelijke kader. Ze krijgen zo een beter zelfbeeld. En dat is cruciaal voor het verzet tegen echtelijk en maatschappelijk geweld. Daarenboven verkrijgen deze vrouwen vormen van financiële autonomie (dat is een van de belangrijkste doelstellingen van projecten in het 'zuiden') of slagen ze erin hun alledaagse isolement te doorbreken en het sociale weefsel te herstellen (daarop ligt eerder de klemtoon van projecten in het 'noorden').

Op langere termijn komen die vrouwen ertoe eisen naar voor te brengen en ze op politiek niveau uit te drukken. Ze hebben immers geleerd hun stem te verheffen, keuzes en beslissingen te maken en zich een opinie te vormen doorheen het collectief beheer van hun projecten. Op die manier kunnen ze niet enkel doorbraken forceren op het wettelijke domein, maar ook bijdragen aan een verandering van de mentaliteit en aan de verdediging van verworven rechten. Van het lokale naar het globale

Er hebben altijd spontane netwerken bestaan op kleine en middelgrote schaal tussen projecten van solidaire economie. Vandaag zien we dat steeds hechter contacten en steeds bredere netwerken ontwikkeld worden. Dat is bijvoorbeeld het geval voor het Internationaal Netwerk Vrouwen en Solidaire Economie (RIFES), dat tot stand kwam op het WSF in Porto Alegre in 2002 op initiatief van een dertigtal feministische groepen die zich met solidaire economie bezig houden vanuit vijf landen (Brazilië, Frankrijk, Quebec, Senegal en Joegoslavië). Zoals de penelopes uitleggen op hun website (www.penelopes.org), heeft RIFES tot doel "een internationale cartografie op te stellen van

economische alternatieven gedragen door vrouwen, om ervaringen uit te wisselen en verder te ontwikkelen". Daarnaast willen ze actie voeren om lokale actoren, evenals de internationale publieke opinie, te mobiliseren en te informeren over de disfuncties van onze maatschappij, de economische ongelijkheden, de gevolgen van de financiële globalisering voor vrouwen en over hun verzet, hun initiatieven en de oplossingen die naar voor geschoven kunnen worden. Meer globaal gaat het erom alternatieve economische ervaringen te mondialiseren en ze uit te breiden van de situatie in de landen van het 'zuiden' en het 'oosten' naar de buitenwijken en rurale zones in het 'noorden' : de mondialisering van de solidariteit met andere woorden.

Niet louter een vrouwenkwestie

Met de globalisering van het verzet, vinden de feministische bewegingen een nieuwe adem. Maar hun eisen blijven relatief gemarginaliseerd binnen de sociale bewegingen. Alsof het maar om een corporatistische strijd zou gaan, louter bedoeld om de situatie van de vrouwen te verbeteren en niets meer. Nochtans leveren feministische ervaringen een belangrijke bijdrage aan de uitwerking van het project voor een andere maatschappij voor iedereen. Dat is het perspectief waarin projecten van solidaire economie zich inschrijven, zelfbeheerd en onafhankelijk, op poten gezet door en voor vrouwen. Een bron van inspiratie...

Lectuur: I. GUERIN, Femmes et économie solidaire, Parijs, 2003 (La Découverte/MAUSS/SED). Zie ook op www.penelopes.org